

УДК 330.47

К.О. Іванчук, аспірант

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПОНЕНТА СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**К.А. Иванчук**, аспирант

Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, г. Кривой Рог, Украина

ИНФОРМАЦИОННАЯ КОМПОНЕНТА УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ**Kateryna Ivanchuk**, PhD student

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kryvyi Rih, Ukraine

INFORMATION COMPONENT OF AN ENTERPRISE STEADY ECONOMIC DEVELOPMENT

Визначено значення і місце інформаційної складової в системі тактичного й оперативного управління стійким економічним розвитком підприємства. Надано основні утворюючі поняття та характеристики інформаційної компоненти розвитку, визнано цю компоненту «інтегральним інтелектом» функціонування підприємства. Обґрунтовано явище поліноміальності інформації. Відповідно до наданої характеристики інформаційних полюсів та сутності відтворення інформаційного балансу запропоновано три політики інформаційного супроводу діяльності й розвитку підприємства – політику зовнішньої інформаційної домінанти, політику внутрішньої інформаційної домінанти, інтерполярну політику.

Ключові слова: інформаційна компонента, стійкий економічний розвиток, інформаційний полюс, інформаційний потік, інформаційний баланс.

Определено значение и место информационной составляющей в системе тактического и оперативного управления устойчивым экономическим развитием предприятия. Представлены основные образующие понятия и характеристики информационной компоненты развития, эта компонента признана «интегральным интеллектом» функционирования предприятия. Обосновано явление полиномиальности информации. Согласно представленной характеристике информационных полюсов и сущности воспроизведения информационного баланса предложено три типа политик информационного сопровождения деятельности и развития предприятия – политику внешней информационной доминанты, политику внутренней информационной доминанты, интерполярную политику.

Ключевые слова: информационная компонента, устойчивое экономическое развитие, информационный полюс, информационный поток, информационный баланс.

The article defines the meaning and place information component in the system of tactical and operational management of enterprise steady economic development. The author provided the basic concepts and forming characteristics of information component, recognized that component as "integrated intelligence" operation of the business. Grounded phenomenon of polinomial information. According to information poles characteristics and regeneration of information balance offered three policy of enterprise activity and development information support – policy of external information dominant, policy of internal information dominant, interpolar policy.

Key words: information component, steady economic development, information pole, information flow, information balance.

Постановка проблеми. Високий динамізм, притаманний сучасним умовам функціонування підприємства, стохастичні зміни процесів трансформації та розвитку підприємства під впливом безлічі різноспрямованих факторів зовнішнього середовища вимагають формування системи забезпечення керованості розвитку за рахунок комплексної інтеграції усіх підсистем життєдіяльності підприємства. Реалізація цього завдання можлива лише за умови створення інформаційної єдності усіх бізнес-процесів підприємства.

В умовах інформаційної економіки здатність підприємства до ефективного управління та формування дієвої системи залучення та обробки інформації є не лише стратегічним ресурсом, а бере на себе роль «інтегрального інтелекту», який впорядковує та координує кожен процес у діяльності підприємства. Особливого значення це набуває при ініціації та реалізації процесів розвитку з позицій стійкості, оскільки забезпечити перехід підприємства від одного якісного стану до іншого з огляду на те, що окремі під-

системи розвиваються неоднаковими темпами та за різними траєкторіями, можливо тільки у разі організації безперервного якісного інформаційного потоку між усіма ланками внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємства.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання управління інформаційними ресурсами та формування різних інформаційних моделей підприємства стали предметом дослідження багатьох учених, зокрема, таких як Л.Г. Мельник, Є. Іванов, Т.А. Родкіна, В. Бондаренко, Г. Козаченко тощо. Тактичне й оперативне управління за різними аспектами розглядалося М.Е. Анненковим, І.А. Дубровіним, В.А. Циганковим, Г.М. Тарасюк, С.І. Дем'яненком та іншими вченими.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Опрацювання наукової літератури дозволило виявити певні суперечності у твердженнях науковців, що дозволяють зазначити, що проблема управління інформаційною складовою в контексті розвитку підприємства потребує подальшого дослідження і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення системи управління інформаційною компонентою діяльності підприємства на основі розширення й уточнення категоріально-понятійного апарату та обґрунтування політик інформаційного супроводу діяльності й розвитку підприємства.

Мета статті полягає у визначенні основних елементів інформаційної компоненти стійкого економічного розвитку підприємства та обґрунтування їх взаємодії між собою під час супроводу ініціації та реалізації процесів розвитку.

Виклад основного матеріалу. Формування та впровадження у практику господарювання підприємства системи управління інформацією покликано стати основним важелем комплексної інтелектуалізації управління підприємством, оскільки залучення якісних інформаційних ресурсів є невідтворюваною латентною основою ключових компетенцій та нарощування конкурентного потенціалу підприємства в довгостроковому періоді.

Характерною рисою сучасного середовища функціонування підприємства є наявність великої кількості спорадичних збудників, які є генератором флуктуацій, амплітуда яких зазвичай має нелінійну залежність відносно факторів, що їх спричиняють коливання показників. За таких умов важливим завданням підприємства є забезпечення стійкості, тобто такого стану, коли підприємство може здійснювати опір дестабілізуючим факторам та тривалий час залишатися у просторі стійкого функціонування. Однак збереження конкурентного статусу підприємства та формування нових конкурентних переваг можливо лише за умови ініціації та реалізації процесів розвитку, управління якими спрямовано на перманентне підтримання стану стійкого функціонування підприємства. На основі дослідження різних підходів та змістовних характеристик категорій стійкості та розвитку вважаємо, що під стійким економічним розвитком підприємства треба розуміти зміну підприємством свого якісного стану за визначеним вектором і траєкторією з метою підвищення гнучкості та адаптивності, що відбувається у просторі стійкого функціонування, – коли підприємство в результаті розвитку не наближається до межі втрати стійкості або ж швидко повертається до рівноважного стану [2, с. 86].

Визначення вектора, траєкторії, розрахунок кількісних і якісних меж простору стійкого функціонування вимагає формування розгалуженої системи управління інформаційними потоками.

Вихідною передумовою ефективного управління інформаційними ресурсами та інформаційним потенціалом підприємства є уточнення категоріально-понятійного апарату, тому що тільки визначення сутнісних та атрибутивних характеристик кожної складової інформаційної компоненти в управлінні підприємства загалом та його розвитком зокрема дозволяє якісно інтегрувати локальне інформаційне поле підприємства в зовнішній інформаційний простір для отримання позитивного соціально-економічного ефекту та утворення синергії.

Основними елементами, що змістовно утворюють систему управління інформаційною компонентою розвитку підприємства, є такі: інформаційний простір, інформаційний потік, інформаційний ланцюг, інформаційне ядро, інформаційний сигнал, інформаційний полюс.

Первинним поняттям в управлінні інформацією є інформаційний простір – поняття, яке набуває все більшого поширення у філософії, політиці, економіці й управлінні.

У загальному розумінні В. Карпенко [3] трактує інформаційний простір (поле) як те поле чи простір, в якому існує, циркулює, обертається інформація.

П. Кругман [7] у визначенні інформаційного простору як «абстрактного економічного ландшафту динамічного розподілу ресурсів залежно від кон'юнктури і місця», на наш погляд, уособлює семантику економічного простору, що за внутрішніми характеристиками змістовно ширший за суто інформаційний.

Певний соціально-економічний контекст до розуміння сутності інформаційного простору вноситься Є. Івановим [1], який визначає його як сукупність інформаційних потоків, які рухаються між господарюючими суб'єктами.

Найбільш комплексне, з економічного погляду, визначення інформаційного простору надає Л.Г. Мельник [6, с. 111], розглядаючи його як сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних мереж і систем, що функціонують на основі загальних принципів і правил. Таке визначення об'єднує не тільки інформаційні потоки, але й систему управління ними.

Розвиток підприємства в економічному просторі суттєво залежить від поведінки в інформаційному просторі. Характер поведінки визначається здатністю максимально швидко абсорбувати вхідні інформаційні потоки та наявністю селективного механізму обробки інформації, який забезпечує виокремлення із загального обсягу набутої інформації найбільш цінних та необхідних інформаційних ядер.

Під інформаційним потоком прийнято розуміти сукупність циркулюючих на підприємстві відомостей, необхідних для підготовки, прийняття та реалізації управлінського рішення [4, с. 39].

Однак активна інтеграція підприємства в економічне середовище з метою забезпечення стійкого розвитку вимагає координації не тільки внутрішніх, але й зовнішніх інформаційних потоків, які є цілеспрямованим рухом інформації в інформаційному просторі.

Серед численних інформаційних потоків, що циркулюють в інформаційному просторі функціонування підприємства, лише частина має бути вхідними потоками, що є результатом дії селективного механізму обробки інформації. Відповідно до цього доцільно зазначити необхідність розмежування підприємством усі інформаційні потоки, що потрапляють до «фокусу» його уваги на:

- вхідні, які безпосередньо трансформують зовнішнє інформаційне ядро у внутрішнє;
- супутні, які не забезпечують підприємство інформацією, але є носіями інформаційних ядер для контактних аудиторій підприємства, забезпечуючи тим самим можливість ефективного інформаційного обміну;
- побічні, які не мають значення для функціонування й розвитку підприємства, генеруються економічним середовищем та переважно становлять інформаційний шум.

Складність і розгалуженість інформаційних потоків викликає формування інформаційних ланцюгів, тобто послідовного, зазвичай взаємоузгодженого надходження різних інформаційних ядер на підприємство.

Отже, інформаційне ядро являє собою центральний, головний елемент інформаційного потоку, ту інформаційну одиницю, що є найбільш важливою для прийняття управлінського рішення.

Слід зазначити, що управління розвитком на інформаційних засадах не може здійснюватися без урахування явища поліноміальності інформації, що передбачає можливість перенесення того самого інформаційного ядра різними інформаційними потоками, наслідком чого є ускладнення сприйняття, обробки та використання необхідного інформаційного масиву для прийняття управлінських рішень у ході ініціації та реалізації процесів розвитку.

Прийняття управлінських рішень як з питань розвитку підприємства, так і щодо забезпечення поточного функціонування підприємства в економічному просторі реалізується через управління усіма видами інформаційних потоків та декодування інформаційних ядер, що надходять на підприємство. Результатом такого декодування є отримання інформаційного сигналу – умовного коректора оперативного механізму функціонування підприємства з урахуванням економічної кон'юнктури, що склалася, з метою забезпечення стійкого економічного розвитку.

Враховуючи певну специфічність процесів розвитку підприємства, особливо в межах стійкого простору, можемо казати про формування двох інформаційних полюсів: полюса внутрішньої інформації та полюса зовнішньої інформації. Інформаційний полюс належності підприємства формується відповідно до того, яким чином декодуються інформаційні ядра, тобто який аспект – внутрішній або зовнішній – більш затребуваний для інтерпретації та реалізації інформаційного сигналу.

Під полюсом внутрішньої інформації необхідно розуміти спрямованість підприємства до використання внутрішніх резервів реагування на інформаційний сигнал. В умовах наближення до полюса внутрішньої інформації корекція оперативного механізму функціонування підприємства більшою мірою спрямована на удосконалення та реорганізацію внутрішніх бізнес-процесів забезпечення стійкого економічного розвитку.

Істотною проблемою при управлінні полюсом внутрішньої інформації є забезпечення інформаційної безпеки підприємства та запобігання втрати набутого рівня адаптивності до умов функціонування і порушенню гомеостазу системи. Іншим важливим аспектом управління полюсом внутрішньої інформації є перманентний контроль та корегування обсягів, якості, структури та змісту необхідної інформації у процесі зміни фазового простору стійкого економічного розвитку підприємства або ж у процесі переходу з однієї траєкторії розвитку на іншу.

Полюс зовнішньої інформації є невичерпним джерелом як можливостей підприємства нарощування свого потенціалу, так і джерелом загроз втрати рівноважного стану через неефективне управління вхідними та супутніми інформаційними потоками. Таким чином, поняття полюса зовнішньої інформації може бути визначено як спрямованість підприємства до використання зовнішніх резервів реагування на інформаційний сигнал.

Окрема увага при взаємодії з полюсом зовнішньої інформації має бути приділена дослідженню рівня інформаційного шуму в тих інформаційних потоках, що безпосередньо надходять на підприємство, що може спричинити формування хибних атракторів стійкого економічного розвитку підприємства через надходження помилкового інформаційного сигналу.

Відносна конвергенція визначених полюсів досягається завдяки підтриманню інформаційного балансу вхідної і вихідної інформації. Інформаційний баланс – це гармонійне співвідношення внутрішніх та зовнішніх засобів і резервів декодування інформаційного ядра та реагування на інформаційний сигнал за рахунок комплексного використання набутого базису розвитку та зовнішніх можливостей розвитку підприємства.

Необхідність відтворення інформаційного балансу викликана потребою гармонізувати орієнтацію підприємства водночас як на внутрішні бізнес-процеси, так і на формування споживчої цінності нової якості як зовнішньої екстерналії розвитку підприємства.

Відтворення інформаційного балансу в системі управління стійким економічним розвитком не обов'язково передбачає пошук рівноважної точки між зазначеними полюсами. Оскільки система управління розвитком на засадах стійкості є динамічно рухомою, то в різні періоди часу відповідно до фазового простору функціонування й розвитку підприємства, воно об'єктивно більше тяжіє до одного з полюсів. Концентрація на полюсі внутрішньої інформації спрямована на формування запасу стійкості підприємства, тобто органічної резистентності до зовнішніх турбулентних впливів та збудників. Концентрація на полюсі зовнішньої інформації спрямована на формування запасу зовнішньої гнучкості та адаптивності, що дозволяє підприємству з певними організаційними недоліками функціонувати в ринковому середовищі без втрати загальної ефективності через пристосування до найбільш прийнятних ринкових умов.

Таким чином, усунення інертності при прийнятті управлінських рішень через наявність необхідного обсягу інформації відповідної якості дозволяє знизити рівень помилок та сформувати передумови до проактивної поведінки системи в ринковому середовищі завдяки зниженню впливу інертного руху на неї.

Наближеність загальної системи управління підприємством до певного інформаційного полюса передбачає формування та реалізацію різних політик інформаційного супроводу діяльності підприємства та його розвитку. Зокрема, можна відзначити такі комплексні політики:

– Політика зовнішньої інформаційної домінанти, що передбачає більшу спрямованість підприємства на моніторинг і оцінювання можливостей використання зовнішніх факторів для зміни свого якісного стану. Перевагою такої політики є те, що підприємство спроможне відстежувати будь-які зміни зовнішнього середовища та на основі отриманого досвіду розробляти систему тактичних дій, метою яких буде функціонування підприємства у фазі комбінаторної адаптації, тобто такої, що, за визначенням О.М. Маркова [5, с. 84–85], відбувається на основі інтенсивної взаємодії і комунікації між структурами підприємства і зовнішнім оточенням, що створює реальну можливість для швидкої зміни одних адаптацій іншими, актуальнішими або складнішими. Запорукою вдалого застосування цієї політики є високий ресурсний потенціал підприємства та гнучка система управління, яка б могла швидко забезпечувати ресурсами отримані ззовні фактори-можливості розвитку.

– Політика внутрішньої інформаційної домінанти, що передбачає спрямованість підприємства на розвиток внутрішніх стабілізаторів та забезпечення динамічної рівноваги за рахунок формування гнучких бізнес-процесів та внутрішньої спроможності до швидкої зміни траєкторії розвитку. Реалізація такої політики вимагає існування високого організаційного потенціалу, адекватної організаційної структури, відповідної організаційної культури підприємства для того, щоб можна було забезпечити можливість швидкого переходу з однієї траєкторії розвитку до іншої. В іншому випадку кожен перехід буде супроводжуватися нарощуванням часового лагу до відновлення якості внутрішніх бізнес-процесів на рівні попередньої траєкторії розвитку. Збільшення часового лагу призведе до зміни характеру системи з динамічно рухомої до статичної, що виключає можливість активної інтеграції підприємства до економічного середовища з метою зміни його якісного стану в межах стійкого простору.

– Інтерполярна політика, яка ґрунтується на діагностиці тих зовнішніх стимулюючих факторів розвитку підприємства, які можуть бути використані підприємством з урахуванням внутрішніх резервів та набутого вихідного базису розвитку. Результатом реалізації інтерполярної політики є тривале підтримання інформаційного балансу. Однак основною проблемою ефективного реалізації такої політики у практиці господарювання є узгодження фазового простору розвитку підприємства, внутрішніх і зовнішніх можливо-

стей підприємства та обсягів і якості вхідних інформаційних потоків. Ігнорування хоча б одного з цих елементів переводить підприємство в режим некерованого розвитку та спорадичного поглинання інформаційних потоків з інформаційного простору, що не дозволить вчасно декодувати необхідні інформаційні ядра, а як наслідок – запас стійкості та адаптивності підприємства буде зменшуватися в геометричній прогресії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування інформаційного базису як основи стійкого розвитку підприємства спрямоване на відтворення інформаційного балансу в управлінні тактичною та оперативною платформами стійкого економічного розвитку завдяки реалізації полярних політик управління інформаційним капіталом підприємства. Інформаційна компонента стійкого розвитку як «інтегральний інтелект» діяльності підприємства забезпечує поступальний керований рух від одного атратора до іншого в умовах узгодженої трансформації фазового простору стійкого функціонування підприємства.

Виходячи з того, що індикатори, які характеризують ефективність управління підприємством в інформаційному просторі, виражені якісними показниками або зводяться до формулювання лінгвістичних змінних, то перспективами подальших досліджень є обґрунтування кількісної оцінки ефективності залучення, обробки та використання інформації у процесі управління підприємством, зокрема в умовах забезпечення його стійкого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. *Иванов Е.* Информация как категория экономической теории [Электронный ресурс] / Е. Иванов. – Режим доступа : <http://rvles.ieie.nsc.ru:8101/parinov/ivanov/ivanov1.htm>.
2. *Иванчук К. О.* Стійкий економічний розвиток підприємства: теоретичне обґрунтування / К. О. Иванчук // Економіка розвитку. – 2014. – № 3 (71). – С. 83–88.
3. *Карпенко В.* Антиукраїнські тенденції в українській державі. Інформаційний простір [Електронний ресурс] / В. Карпенко. – Режим доступа : <http://ukrlife.org/main/karp/inform.html>.
4. *Олійниченко О. М.* Інформаційне забезпечення як важлива складова процесу підготовки, реалізації та контролю реалізації управлінського рішення на підприємстві [Електронний ресурс] / О. М. Олійниченко. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekhp/2010_3/st7.pdf.
5. *Марков О. М.* Економічна динаміка і здатність підприємства до адаптації / О. М. Марков // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 1 (37). – С. 83–87.
6. *Мельник Л. Г.* Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике : энциклопедический словарь / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2005. – 384 с.
7. *Krugman P.* Complex landscapes in economic geography / P. Krugman // American Economic Association, Papers and Proceedings. – 1994. – № 84. – P. 412–416.